

низький рівень соціального захисту і т.і. Так, фінансування Пенсійного фонду у 2005 році за рахунок держбюджету відбулося у розмірі 34,4 %, у 2006 році – 23,9 %, за рахунок місцевих бюджетів у 2005 році – 0,2 %, у 2006 році – 0,4 % [3]. Це свідчить, що існуюча система соціального страхування не є ефективною та спонукає державу брати на себе частку відповідальності за соціальнозначимі види страхування. Таким чином у страховій системі країни відбувається протиріччя між комерційним страховим ринком (ринком страхових послуг) та системою соціального страхування.

Але чи варто зіставляти, так би мовити, різні системи? Ми вважаємо, що це безперечно. Еволюція розвитку страхування розвела ці дві складові, але ті глибинні зв'язки, що є засадами страхування, не змінилися, а саме – страховий інтерес та страхові відносини. Неefективне функціонування однієї зі складових неминуче призведе до втрат у іншому секторі. З поступовим розвитком суспільства необхідно також вирішувати проблеми "переходу" частки ризиків з однієї складової до другої. Проблеми, що виникають у одній сфері знаходять своє відображення і у другій, а рішення, що приймаються, відгукуються на обох підсистемах. Проведемо зіставлення основних проблем по двох підсистемах.

Організаційно-правові: відсутність цілеспрямованої державної політики, що призводить до перекосів та безсистемному розвитку страхової системи. Так, прийняті дві Концепції розвитку страхового ринку (2004, 2010 рр.) неможна вважати такими, що враховують розвиток системи соціального страхування, по якому, до речі, розроблена та схвалена Концепція реформування системи соціальних послуг (квітень 2007 року) тільки визначає необхідність розробки законодавчо-нормативного забезпечення та відповідних механізмів реалізації; недосконалість нормативно-правової бази та надмірна кількість обов'язкових видів страхування при важкому навантаженні на страховальників за обов'язковим соціальним страхуванням; наявність кептивних компаній та низького рівня виплат з колосальними відшкодуваннями по соціальному страхуванню з відповідних фондів та з бюджету при катастрофічних подіях; протекціонізм, що обумовлює галузевий монополізм за закритістю.

Функціональні проблеми: низька конкурентність як з банківським сектором, так і з закордонними страховими компаніями, що стрімко входять на вітчизняний ринок, по залученню коштів юридичних та фізичних осіб; низька прибутковість окремих видів страхування при низькому рівні виплат, що породжує недовіру страховальників до комерційного, особливо довгострокового, страхування та надія на державне пенсійне та соціальне забезпечення, яке гарантується.

Інформаційно-аналітичні: інформаційна закритість страхових компаній (більшість ведучих страхових компаній України до наступного часу не опублікували річні звіти на сайті Держфінпослуг) та страхового ринку. Соціальне страхування також не можна вважати відкритим: у звітах не має спадкоємності, вони не добре структуровані, надмірна обтяжливість при оформленні будь-якої компенсації, низький доступ до інформації щодо власних пенсійних накопиченнях і т.і.

Соціально-психологічні проблеми: відсутність довіри страховальників як до комерційного страхування, так і до системи соціального страхування щодо "справедливого" соціального забезпечення.

Наведені факти свідчать, що сьогодні в нас не має ефективного механізму реалізації основної функції страхової системи – надання страхового захисту. Недоліки притаманні як одній складовій, так і другій та поглиблюються у, так званому, синергійному ефекті.

Враховуючи вищенаведене вважаємо, що головними напрямками розвитку страхової системи держави повинне бути:

- ✓ розробка єдиної концепції розвитку страхової системи країни;
 - ✓ впровадження заходів щодо створення й розвитку системи превентивних заходів на рівні комерційного страхування. Найбільш ефективним, з нашої точки зору, методом реалізації цього напрямку є податковий, що дозволяє гнучко регулювати процеси створення та використання превентивних фондів;
 - ✓ впровадження механізму стимулювання інвестиційної діяльності із паралельним зняттям обмежень на розміщення страхових резервів;
 - ✓ впровадження механізму регулювання банківсько-страхових об'єднань та страхових холдингів;
 - ✓ зниження навантаження за обов'язковим соціальним страхуванням із залученням комерційного страхування до вирішення проблеми соціального захисту. Це напрямку корелює зі створенням превентивних заходів та породжує довіру до страхування, як засобу захисту;
 - ✓ створення дієвої системи інформаційного забезпечення та відкритості страхової системи.
- Розглядаючи страхову систему як цілосний елемент економіки, ми маємо можливість гнучко реагувати на виникаючі проблеми не тільки у сфері страхування, а й суміжних сферах, що посилює ефект від впровадження певних реформ.

1. www.dfp.gov.ua. 2. www.bank.gov.ua. 3. www.pfu.gov.ua. 4. Кичко І.І. Страхування як елемент фінансового механізму соціального захисту // Фінанси України. – 2005. – №4. – С.148-153

Надійшла до редколегії 10.06.08

Н. Богомаз, канд. екон. наук, доц.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄДИНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ КРАЇН ЄС

В статті проаналізовано процес формування єдиного страхового ринку країн ЄС, як корисного досвіду для України. Обґрунтовано принципи побудови єдиного європейського страхового ринку, як основи реформування страхової галузі України. Докладно розглянуто проблеми формування єдиного європейського страхового ринку та особливості його регулювання з метою визначення можливостей майбутньої інтеграції вітчизняного страхового ринку до єдиного європейського страхового простору.

Development of the European single insurance market was analyzed for the purpose of extracting useful lessons for the Ukraine. Essentials of the single insurance market in EU were considered as basic principles for reforming Ukrainian insurance industry. Problems and prospects of development of the European single insurance market and its regulation were analyzed to identify possibilities of integration of the Ukrainian insurance market with the European one.

Сьогодні Україна поступово стає учасником процесу інтернаціоналізації страхового бізнесу. Майбутній вступ до СОТ та можливий європейський інтеграційний вектор зовнішньоекономічної політики України викликає

серйозні побоювання у вітчизняних страховиків щодо власного майбутнього. Слабкі конкурентні позиції та недостатні фінансові ресурси спонукають їх до пошуку закордонних партнерів та інвесторів. Ефективний роз-

виток процесу інтернаціоналізації страхової діяльності потребує уніфікації її регулювання в різних країнах. Держави ЄС випередили інших на цьому шляху, і їх досвід є дуже корисним особливо для країн страхові ринки яких ще знаходяться на стадії формування.

В ЄС, сьогодні, відбувається процес створення єдиного страхового ринку. Страхування стає міцним важелем розвитку економіки та забезпечення її стабільності. Щорічний обіг європейських страхових компаній збільшується і вже порівняний з показниками банківського капіталу. Страхові компанії є важливими інвесторами європейської економіки. Власники підприємств та громадяни європейських країн відчувають себе надійно захищеними від різноманітних непередбачуваних подій. Європейські страховики намагаються не відставати від швидкоплинних вимог часу і пропонують клієнтам багато нових страхових послуг (страхування від терористичних актів, наслідків глобального потепління клімату, забруднення навколишнього середовища тощо).

Незважаючи на це, на шляху інтеграційних процесів на європейському страховому ринку залишається ще велика кількість проблем та перешкод. Переважна більшість сумарних страхових премій, що збираються в Європі, припадає на "старі" 15 країн ЄС. 18 На перші 7 країн-лідерів страхової справи (Велика Британія, Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди, Іспанія та Бельгія) припадає більше 85 % щорічних сумарних страхових премій. На ринку Європи діє приблизно 5300 компаній. При цьому 4500 компаній мають річний обсяг страхових премій менше 10 млн. євро, що – засвідчує локальний характер їх діяльності. Близько 75 % страхових компаній є національними операторами ринків, 22 % європейських компаній, 3 % – відділеннями інших компаній. На більшості ринків на частку національних операторів припадає більш ніж 90 % зібраних премій [1]. Наведені дані свідчать про поки що слабку інтеграцію європейського ринку, хоча варто враховувати велику географічну розосередженість власників акцій страхових компаній і явні юридичні та фінансові переваги створення місцевих компаній порівняно з відкриттям філій. Отже, одне з важливих завдань європейської економічної інтеграції – створення єдиного страхового ринку, метою якого є забезпечення свободи просування страхових послуг, капіталу та страхових брокерів, що сприятиме розвитку конкуренції та зростанню ефективності роботи страхових компаній, ще виконано не до кінця.

Процес формування спільного ринку у сфері страхування не може бути швидким. Кожна країна має свою

нормативно-правову базу регулювання страхової діяльності та систему страхового нагляду, яка має національну специфіку. Відрізняються страхові послуги, оподаткування страхової діяльності, умови створення страхових компаній тощо.

Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні проблем та перспектив формування єдиного страхового ринку країн ЄС, як корисного досвіду для України.

Завданнями були обрані такі: обґрунтувати принципи побудови єдиного європейського страхового ринку, як основи реформування страхової галузі України; проаналізувати проблеми формування єдиного європейського страхового ринку та особливості його регулювання з метою визначення можливостей інтеграції вітчизняного страхового ринку до єдиного європейського страхового простору.

Аналіз досліджень. Серед іноземних авторів, які здійснювали дослідження закордонних страхових ринків треба відзначити В.В. Шахова, Р.Т. Юлдашева, А.Н. Зубця, Т.А. Федорову, Д. Бланда. Серед вітчизняних В.Д. Базиловича, С.С. Осадця, Н.І. Машину. В їх дослідженнях аналізується широкий спектр інформації про ринки різних країн, особливості організації роботи страхових компаній, органів державного нагляду, розглядаються нормативні акти щодо регулювання страхової діяльності тощо. Але систематизації та комплексного аналізу досвіду інтернаціоналізації страхового бізнесу в країнах ЄС і створення єдиного європейського страхового ринку, який можна використовувати в українській практиці, в цих роботах не представлено.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні єдиний страховий ринок ЄС формується у двох взаємопов'язаних напрямках: забезпечення свободи діяльності страховиків у всіх країнах ЄС та гармонізація страхового законодавства. Створення єдиного європейського страхового ринку базується на принципах, які передбачають вільну можливість створення філій усередині країн ЄС для будь-якої з країн-членів. Європейські страхові компанії можуть вільно надавати страхові послуги в межах ЄС і без обов'язкового створення філії. Чесна конкуренція на рівних умовах та неможливість використання заборонених елементів конкуренції, наприклад, самостійного вибору права контракту та режиму оподаткування, що може створювати нерівні умови конкуренції на території ЄС, також є базовими умовами побудови єдиного європейського страхового ринку (рис. 1).

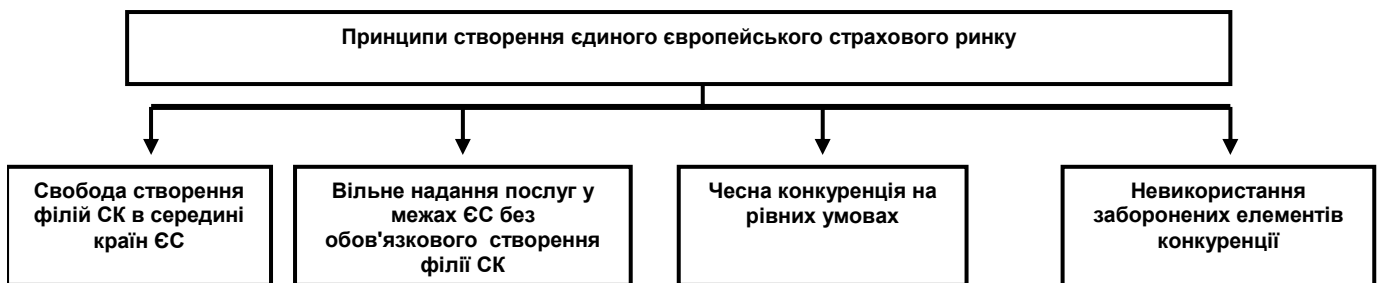

Рис. 1. Принципи створення єдиного європейського страхового ринку[1]

В країнах, що входять до Європейського Союзу, вироблено єдині норми, що регулюють відносини у сфері страхування, і функції державного регулювання страхової діяльності:

- ✓ процедура ліцензування страхової діяльності, включаючи контроль за фінансовим станом, умовами страхування й обґрунтованістю страхових тарифів;
- ✓ єдиний порядок формування страхових резервних фондів;

- ✓ правила розміщення коштів страхових резервних фондів;
- ✓ норматив співвідношення між активами й зобов'язаннями страхової організації (маржа платоспроможності);
- ✓ форми і строки надання бухгалтерської і статистичної звітності;
- ✓ порядок реєстрації страхових брокерів;
- ✓ реєстр страхових організацій;

- ✓ порядок призупинення й відкликання ліцензій на право здійснення страхової діяльності.
- Страхова діяльність в Європейському Союзі регулюється як нормами права ЄС, так і нормами національного права, тому важливо визначити основні принципи співвідношення права ЄС і національного права держав-членів ЄС (рис. 2).

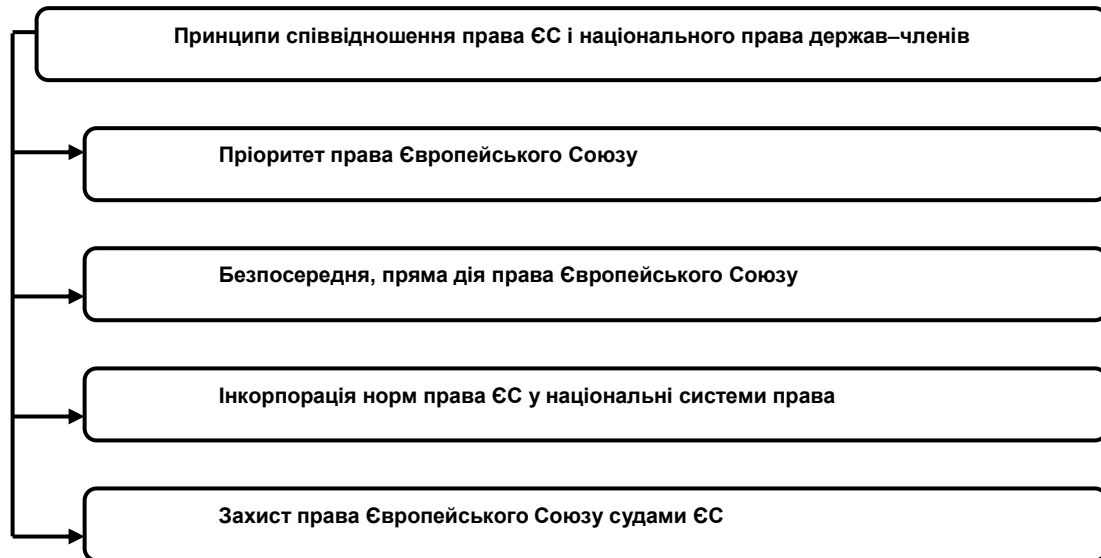

Рис. 2. Принципи співвідношення права ЄС і національного права[3]

Право ЄС має пріоритет над правом країн-членів ЄС. Воно має пряму дію незалежно від імплементації його норм у національне законодавство. Обов'язковою є інкорпорація норм права Європейського Союзу у національні системи права держав-членів ЄС. Захист права Європейського Союзу здійснюється судами ЄС, практика яких заповнює правовий вакуум при врегулюванні колізій.

Сьогодні європейське страхове законодавство базується на трьох поколіннях Директив ЄС щодо регулювання страхової діяльності. Ці директиви стосуються контролю платоспроможності страхових компаній, захисту прав споживачів страхових послуг, регулювання діяльності страхових посередників тощо.

У базових **Директивах Першого покоління** № 73/239/ЕЕС та № 79/267/ЕЕС, прийнятих відповідно в 1973 р. (щодо страхування іншого, ніж страхування життя) і 1979 р. (щодо страхування життя) регламентуються:

- ✓ єдина понятійна термінологія, яка застосовується в законодавстві, що регулює страхову діяльність у країнах Європейського Союзу;
- ✓ єдина класифікація видів страхування як зі страхування життя, так і зі страхування іншого, ніж страхування життя, з метою ліцензування діяльності страхових організацій;
- ✓ принцип поділу страхових організацій на організації, що здійснюють страхування життя й страхування інше, ніж страхування життя;
- ✓ однакові вимоги до формування й складу страхових резервних фондів страхових організацій;
- ✓ однакові вимоги до розміщення активів, що покривають страхові резервні фонди;
- ✓ єдиний розмір нормативу платоспроможності й гарантійного фонду страхової організації.

Найважливішим досягненням Директив Першого покоління була розробка єдиної класифікації видів страхування та відміна адміністративного погодження з місцевою владою при створенні філії страхової компанії в

країнах ЄС. Звичайно, це не позбавляє від необхідності створювача філії отримати на це згоду від наглядових органів країни утворення страхової компанії.

Директиви Другого покоління у галузі страхування, прийняті відповідно в 1988 р. (щодо страхування іншого, ніж страхування життя) і 1990 р. (щодо страхування життя), регламентували в страховому законодавстві Європейського Союзу:

- ✓ єдині принципи оцінки фінансового стану страхових організацій;
- ✓ класифікацію ризиків у страхуванні іншому, ніж страхування життя: на "великі" ризики (промислові, комерційні й фінансові ризики вище певного рівня) і "масові" ризики (ризики окремих споживачів);
- ✓ класифікацію ризиків у страхуванні життя залежно від виду ризику: а) при страхуванні великих ризиків інших, ніж страхування життя, і для пасивного страхування життя належить страховій організації, то діє принцип активного надання послуг, а якщо ініціатива укладання договору належить страхувальникові, то діє принцип пасивного надання послуг;
- ✓ застосування правил страхового нагляду залежно від виду ризику: а) при страхуванні великих ризиків інших, ніж страхування життя, і для пасивного страхування життя наглядові функції здійснює орган держави місця розташування головної компанії; б) при страхуванні масових ризиків інших, ніж страхування життя, і для активного страхування життя наглядові функції здійснює орган держави місцезнаходження об'єкта страхування [2].

Реалізація положень цих директив на практиці зіштовхнулася з значними труднощами. У страхуванні, відмінному від страхування життя, труднощі були породжені розбіжностями між "великими ризиками" і "масовими ризиками". Страхувальники з великими індустріальними ризиками отримали можливість укласти страхові угоди в будь-якій країні ЄС без згоди держави, де майно фак-

тично розташовано. З одного боку, це стимулювало конкуренцію між європейськими страховиками, з іншого, зменшило контроль національних наглядових органів.

Навпаки, страхування ризиків фізичних осіб і соціальне страхування (тобто "масові" ризики) страхові компанії можуть здійснювати в іншій країні без створення в ній філії, але така діяльність повинна узгоджуватись з владою країни, де розташований об'єкт страхування.

У страхуванні життя пасивний та активний принципи його страхування також внесли певну плутанину. За пасивним принципом страхувальник сам повинен клопотати перед місцевою владою за можливість укласти страхову угоду з іноземним страховиком (як правило з країни з більш сприятливими умовами оподаткування накопичень). За активним принципом страховик повинен узгоджувати з місцевою владою можливість надання послуг іншій країні.

Нарешті, Директиви Третього покоління, прийняті в 1992 р., завершили процес створення основ правового регулювання єдиного страхового простору. У Директивах Третього покоління регламентовано:

- ✓ систему "Європейський паспорт" (або принцип home country control), що ґрунтується на концепції "єдиної ліцензії" для страхових організацій держав ЄС;
- ✓ взаємне визнання систем правового регулювання страхової діяльності держав ЄС;
- ✓ здійснення нагляду за діяльністю страхових організацій, включаючи і її фінансово-правове регулювання, органами держави, де страхова організація була спочатку заснована, незалежно від диференціації страхових ризиків, введеної Директивами Другого покоління;
- ✓ лібералізація інвестування коштів страхових резервних і гарантійних фондів страхових організацій. Інвестиційна діяльність страхової компанії регулюється фінансово-правовими нормами, що містяться в законодавстві держави, на території якої вона заснована, а не нормами держав, де страхова компанія фактично здійснює страхову діяльність [3].

Відповідно до Директив Третього покоління страховим організаціям, заснованим на території одної з держав ЄС і підконтрольним органам страхового нагляду цієї країни, надається право здійснення страхової діяльності на території будь-якої іншої країни ЄС без попереднього схвалення нею цієї діяльності. Директиви Третього покоління практично повністю скасували необхідність попереднього затвердження договірних умов страхуван-

ня, страхових полісів і шкали тарифів з наглядовими органами держав ЄС. Також визначено, що фінансовий нагляд за діяльністю страхового товариства, включаючи його представництва і філії, повинен здійснюватися виключно органами держави, на території якої воно засноване. Це положення є другою необхідною й достатньою умовою поряд з ліцензією, яка діє на території всіх держав ЄС, для забезпечення свободи надання страхових послуг на фінансовому ринку ЄС. Отже, зникли розбіжності між страхуванням "великих" і "масових ризиків" та активним та пасивним принципом страхування.

Особлива увага в Директивах ЄС приділяється організації страхового нагляду. До мінімальних вимог до національних органів нагляду за страховою діяльністю належать:

- ✓ здійснення нагляду за фінансовою діяльністю страхових компаній, і насамперед нагляд за платоспроможністю та розміщенням активів страхових компаній;
- ✓ розробка надійних адміністративних та облікових процедур контролю діяльності страхових організацій, а також механізмів внутрішнього контролю залежно від характеристик страхової компанії (розміру, видів послуг тощо).

З метою забезпечення стабільного стану національної економіки, ефективного захисту споживачів страхових послуг органи страхового нагляду здійснюють фінансовий аналіз страхового ринка своєї країни. З одного боку, досліджуються макроекономічні ринкові тенденції, демографічна статистика, конкуренція тощо. З іншого – органи страхового нагляду контролюють фінансове становище окремих страхових компаній (аналіз річних звітів та достатності капіталу, оцінка ринкових ризиків та диверсифікації ризиків, аналіз платоспроможності, ефективності та прибутковості діяльності компанії, їхніх стратегій діяльності, цілей власників або фінансових груп тощо).

Центром уваги зазвичай є контроль платоспроможності страхових компаній. Аналіз та контроль платоспроможності страхової компанії включає: оцінку ризиків, пов'язаних з активами; аналіз актуарних ризиків; аналіз співвідношення активів зі взятими зобов'язаннями щодо відповідності між розміщенням активів, з одного боку, та прийнятими зобов'язаннями, з іншого (за валютою, строками тощо); аналіз ефективності та прибутковості (рис. 3).

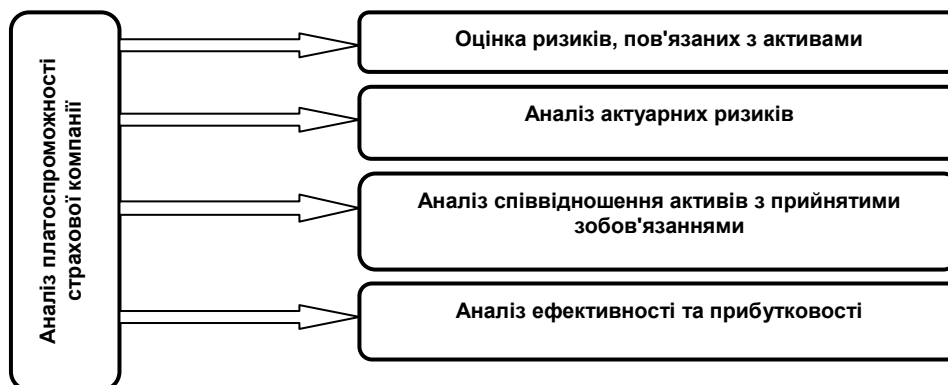

Рис. 3. Аналіз платоспроможності страхової компанії [2]

Важливим кроком для створення єдиного європейського страхового ринку є впровадження **правил єдиної ліцензії** на здійснення страхової діяльності. Директиви ЄС визначають такі вимоги до видачі єдиної ліцензії:

1. Використання єдиних організаційно-правових норм для створення страхових компаній.

2. Обмеження на вид діяльності. Страхові компанії повинні займатися лише страховою діяльністю.

3. Обов'язковість надання схеми страхових операцій (бізнес-план, прогноз результатів) на найближчий період діяльності страхової компанії.

4. Наявність гарантійного фонду, що забезпечує зобов'язання страховика перед страхувальником. Розмір гарантійного фонду залежить від організаційно-правової форми страхової компанії, розрізняється за видами страхування та залежить від обсягу операцій страхової компанії.

5. Наявність надійного та кваліфікованого управління страховою компанією. Встановлені вимоги до керівництва страховою компанією, яке повинно діяти, насамперед, виходячи з забезпечення інтересів страхувальників.

6. Чесність та порядність власників (для акціонерних товариств) та членів (для взаємних товариств). Вони не повинні мати кримінального минулого, перебувати під слідством тощо. Ця вимога здебільшого стосується власників, які мають частки не менше 10 %.

Після подібної уніфікації європейські національні страховики мали серйозні побоювання щодо захоплення національних ринків іноземними страховими компаніями. Але й до сьогодні вони не справдилися. Наприклад, у Франції в межах вільного європейського ринку послуг укладено контрактів, які складають всього 2 % національного страхового ринку. Крім того, Європейська Комісія не проаналізувала достатньо серйозно ризики протекціонізму з боку держав-членів ЄС та ринкові реалії.

У сфері оподаткування страхової діяльності законодавцям Європейського Союзу не вдалося досягти уніфікації й гармонізації фінансового законодавства. Оподаткування у сфері страхування регулюється насамперед нормами, що містяться в національних законодавствах держав-членів ЄС. Не гармонізована нормативна база страхових угод.

На ринку фізичних осіб зберігається ситуація, коли страхувальник звертається у найближчу страхову компанію і важко уявити англійського страхового брокера, що пропонує поліси німецьких або французьких страховиків. Все ще складно захищати інтереси страхувальників однаково ефективно на території всього ЄС. Вирішення цієї проблеми потребує внесення змін у законодавство щодо захисту прав споживачів та його гармоні-

зації. До того ж існують різні думки щодо того, хто саме повинен здійснювати захист прав страхувальників. Європейська Комісія наголошує на тому, що це повинні бути незалежні від страхової компанії страхові посередники, а саме страхові брокери. Повинні бути розроблені єдині вимоги до страхових брокерів, які визнаватимуться усіма країнами ЄС. Залишаються також види страхування застосування до яких принципів єдиного європейського ринку послуг важко здійснити на практиці. Наприклад, страхування автомобілів, де представнику страхової компанії потрібно виїжджати на місце події.

Отже, ЄС сьогодні потребує фундаментальної і всеохоплюючої ревізії чинних директив у галузі страхування. І така ревізія вже розпочалася – це проект "Solvency II" [4]. Вимоги до норми платоспроможності європейських страхових компаній були доповнені та поліпшені в результаті реалізації проекту "Solvency I Directives" (Directive 2002/13/EC of the European Parliament and of the Council of 5 March 2002 amending Council Directive 73/239/EEC as regards the solvency margin requirements for non-life insurance undertakings; Directive 2002/83/EC of the European Parliament and of the Council of 5 November 2002 concerning life assurance) у 2002 р. Цілями "Solvency I" були ревізія й актуалізація вимог до норми платоспроможності страхових компаній. Сьогодні у ЄС розробляється і поступово впроваджується проект "Solvency II", покликаний вирішити набагато більш широке коло проблем.

Головна мета проекту "Solvency II" – підвищення захищеності власників полісів в ЄС. Під час його реалізації враховуються поточні наробики в галузі страхування, управління ризиками, фінансового менеджменту, міжнародної фінансової звітності і т. ін. Однією з основних цілей проекту є розробка і впровадження заснованої на оцінці інвестиційного ризику системи вимог до власних засобів суб'єктів страхового ринку. Оцінки ризиків будуть лежати в основі вимог до розміру капіталу. Іншим важливим пунктом є поліпшення нагляду за страховими компаніями, шляхом гармонізації методів і інструментів контролю (рис.4).

Рис. 4. Структура проекту "Solvency II" [4]

Структуру проекту розробив Європейський комітет нагляду над страховими ринками і професійними пенсійними схемами (CEIOPS – Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors) і, так само, як структура аналогічного проекту в банківській галузі "Basel II".

Вимоги до фінансових ресурсів компанії (SCR – Solvency Capital Requirement) – це вимоги до капіталу, що формує запас платоспроможності, до мінімального капіталу (MCR – Minimum Capital Requirement) та ін. Вимоги до корпоративних процесів і систем контролю – це вимоги до внутрішньої системи контролю, внутрішньої системи керування ризиками і т. ін. Вимоги до звітності – це встановлення форми звітності, обов'язкові звіти тощо.

Мета першого елемента – адекватна кількісна оцінка ризиків. Другий елемент повинний сприяти встановленню високих стандартів управління ризиками, а третій – забезпечити високий рівень комунікації і прозорос-

ті ризиків. На сьогодні завершується виконання першого етапу проекту – розробки Директиви, реалізація Директиви очікується у 2010 р.

Зараз в Україні обговорюється проект нової редакції Закону України "Про страхування". Майбутній вступ України до СОТ вимагає певних реформ страхової галузі України. Підписання протоколу про взаємний доступ на ринки товарів та послуг країн-учасниць переговорного процесу передбачає відкриття національного ринку для страховиків-нерезидентів. Більше того, вони отримають можливість надавати послуги без відкриття філії або представництва в Україні. А пролобійована ЛСОУ п'ятирічна відстрочка введення цих змін може бути скасована.

Зокрема, вступ України до СОТ передбачає лібералізацію режиму доступу нерезидентів до страхування великих ризиків: авіаційних, морських, космічних. Якщо проаналізувати наслідки таких змін, то, скоріше за все, великі промислові споживачі переорієнтуються на відо-

мі закордонні страхові компанії з великим досвідом і надійним іміджем. Крім того, діяльність закордонних страхових компаній буде регулюватися законодавством їх власних країн, а вітчизняних – національним законодавством, що не завжди дозволить останнім мати цінові конкурентні переваги. Також виникає питання захисту інтересів вітчизняних споживачів, поки відсутня система контролю за діяльністю страховиків-нерезидентів, які будуть працювати за законодавством власної країни.

Ці і багато інших проблем викликають багато застережень щодо інтеграції українського страхового ринку у міжнародний страховий простір, але європейські країни вже пройшли цей шлях, мали схожі проблеми і набули відповідний досвід, яким доцільно скористатися. Якщо проаналізувати чотири базові принципи створення єдиного європейського страхового ринку (див. рис. 1.), то зміни українського законодавства враховують лише два з них – вільна можливість створення філії усередині країни для іноземних компаній та надання страхових послуг без обов'язкового створення філії. А от такі два принципи, як чесна конкуренція на рівних умовах та неможливість використання заборонених елементів конкуренції, практично не враховані, що й повинно стати основним подальшим напрямом реформування української страхової галузі.

Можлива майбутня інтеграція українського страхового ринку до єдиного європейського страхового простору потребує реформування вітчизняної системи нагляд за страховою діяльністю з урахуванням вимог ЄС до національних органів нагляду, а також приведення у відповідність класифікації видів страхової діяльності.

Важливим питанням є боротьба за ринок фізичних осіб. Як показує досвід країн ЄС, ринок великих промислових ризиків, швидко переорієнтовується на глобальних лідерів страхового ринку. Навпаки, страховальник-фізична особа, як правило, звертається у найближче відділення страхової компанії або банку. Отже, найближчим повинно виявитися відділення вітчизняної страхової компанії. Крім того, фізичні особи більш лояльні до страхової компанії, з якою вже давно співпрацюють. Іноземні страховики це чудово розуміють, тому і пішли зараз шляхом придбання вітчизняних страхових компаній з розвинутою інфраструктурою. Крім того, в Україні поки що не створена розвинена мережа національних страхових брокерів. І, звичайно, не можна сподіватися

на те, що іноземні страхові брокери будуть пропонувати послуги національних операторів ринку.

Сьогодні ЄС здійснює фундаментальну ревізію чинних директив в галузі страхування, завершення якої заплановано на 2010 р. Україні, щоб ефективно інтегруватися у європейський страховий простір, вже зараз потрібно розпочинати роботу по відповідній гармонізації законодавчої бази. Практика показує, що вітчизняному страховому ринку потрібен приблизно п'ятирічний перехідний термін між прийняттям змін на законодавчому рівні і впровадженням їх на практиці.

В процесі створення глобального страхового ринку сьогодні існує конфлікт між національним регулюванням страхового ринку і міжнародним характером страхової діяльності. Інтернаціоналізація страхової діяльності породжує необхідність уніфікації страхового законодавства та підходів до регулювання страхової діяльності різних країн. Саме за цими напрямками формується єдиний страховий ринок ЄС. Інтеграційні процеси на страховому ринку Європи почалися ще в 1957 р. з підписання Римського договору і європейські країни накопичили вже чималий досвід. Країни, що намагаються сьогодні інтегруватися у міжнародний страховий простір, цей досвід використовують. Наприклад, Росія і Казахстан, здійснюючи реформи в сфері страхування, активно використовують положення директив ЄС. Відповідно й Україні на шляху інтеграції треба пришвидшити рух за цим напрямом.

1. <http://www.cea.assur.org/cea/download/publ/article243.pdf>. 2. Second Council Directive 88/357/EEC of 22 June 1988 on the co-ordination of the laws, regulations and administrative provisions relating to the taking up to direct insurance other than life assurance and laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending directive 73/239/EEC. Official Journal of the European Communities, № L 172/1. 4.07.1988; Second Council Directive 90/619/EEC of 8 November 1990 on the coordination of the laws, regulations and administrative provisions relating to direct life assurance, laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending directive 79/267/EEC. Official Journal of the European Communities, № L 330/90. 29.11.1990. 3. Third Council Directive 92/49/EEC of 18 June 1992 on the coordination of the laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance and amending directive 73/239/EEC and 88/375/EEG – Official Journal of the European Communities, № L 228/1. 11.08.1992; Third Council Directive 92/96/EEC of 10 November 1992 on the co-ordination of the laws, regulations and administrative provisions relating to direct life assurance and amending directive 79/267/EEC and 90/619/EEC Official Journal of the European Communities, № L 360/1. 29.11.1992. 4. <http://www.cea.assur.org/cea/download/publ/article244>.

Надійшла до редколегії 10.06.08

В. Вірченко, канд. екон. наук, доц.

ВПЛИВ СТРАХУВАННЯ ДЕПОЗИТІВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Стаття присвячена аналізу сутності та особливостей, та впливу системи страхування депозитів на фінансовий ринок. Досліджено вплив запровадження системи страхування депозитів на стабільність фінансового ринку України.

Article is devoted to analysis of substance, peculiarities and impact of deposit insurance system on financial market. The impact of establishing of deposit insurance system on the stability of financial market of Ukraine is investigated.

Ринкова трансформація економіки України, потреба в нарощуванні темпів економічного зростання особливо гостро поставили питання про створення в країні адекватної інституційної структури, здатної забезпечити мобілізацію заощаджень і спрямувати їх на інвестиційні цілі. Одночасно, нарощування внутрішнього інвестиційного потенціалу, розширення структури джерел фінансування відтворювальних процесів в країні з огляду на низький рівень податкових надходжень неможливе без істотного підвищення норми заощаджень. Важливу роль у цьому процесі відіграє страхування, що сприяє захисту майнових інтересів суб'єктів підприємницької діяльності і домогосподарств, безпеці і стабільності економічної діяльності. Роль страхування особливо

важлива в контексті економічних реформ, оскільки в умовах загальної невизначеності та макроекономічної нестабільності воно стимулює розвиток ринкових відносин і ділової активності, поліпшує інвестиційний клімат.

Масштабність і складність завдань ринкової трансформації економіки, забезпечення динамічного економічного зростання привертає увагу до чинників, тісно пов'язаних із накопиченням критичної маси ринкових перетворень і нарощуванням потенціалу інституційної структури фінансового ринку, зокрема таких, як формування ефективного страхового ринку, однією із важливих складових якого є система страхування депозитів. Крім того, посилення тенденцій до глобалізації страхової діяльності потребує підвищення конкурентоспроможності вітчизня-